

Csak államkölcsonnel indulhat meg az építkezés.

(A Szege tudósítójától.) A lakásépítési ankét kedden délután tartották meg a Kereskedelmi és Iparkamara gyűléstermében. Dr. Simkó Elemér tb. főügyész, a lakáshivatal elnöke százhusz meghívót küldött szét, de — sajnos — a százhusz meghívott közül alig negyvenen jelentek meg. Az ankétnek pozitív eredménye természetesen nincs, de annyi haszna mindenesetre van, hogy a felszólalásokból végső eredményképpen kidomborodott az a megállapítás, amely szerint a lakásépítés — bizonyos föltételek mellett — rentabilis vállalkozás és az építkezés megindítása rövidesen elkerülhetetlenné válik.

Az ankétén Wimmer Fülöp elnököt. Dr. Simkó Elemér ismertette először a lakáskérdést és előterjesztette a kérdés megoldásának nagyjából körvonalazott tervezetét. Elmondotta, hogy a lakásinség sokkal nagyobb, mint amilyennek kívülről látszik. Pontosán összeállított statisztika szerint Szegeen 905 családnak van lakásra szüksége. A helyzet nagyon szomorú, mert a városban már minden igénybe vehető helyiséget lefoglaltak. A valóságban még több lakásra lenne szükség, mert vannak olyanok, akik már belefáradtak a lakáskeresés eredménytelenségébe és négy-hónaponként nem jelentik be igényüket, az új házasok nagy része pedig a szülői háznál húzódik meg. A legnagyobb veszélyt az új lakásrendelet zúdítja a város lakosságára. A nagyköruton kívüli háztulajdonosok nagyrésze ugyanis földbirtokos, vagy földműveléssel foglalkozik. Ez a foglalkozási ág az utóbbi években a biztos meggazdagodást jelentette művelői számára. A meggazdagodott ember pedig mindig nagyobb és nagyobb kényelemre vágyik. Abban a pillanatban tehát, amint a szabad felmondás joga visszazáll a házigazdára, ezek a nagyobb kényelemre vágyó, jómódba került alsó- és felsővárosiak kimélet nélkül kiteszik lakóikat az utcára és a kiűritett lakásokat ők foglalják el. Eddig ugyanis a házak jövedelmének szaporítása érdekében minden valamire való lakást bérbeadtak és maguk valami pinchehelyiségben húzódtak meg. Tehát a dolog úgy áll, hogy Szegeen ezer új lakásnak föltétlenül akad gazdája.

A lakáskérdés megoldását csak úgy képzei el, hogy Szegeen a tőkeerős vállalatok és a készpénzlőkével rendelkező magánosok házépítő konzorciumot alakítanak és ez a konzorcium az összeadott tőke felhasználásával a várostól hosszabb bérbeveendő telkeken típus-házakat építenének — természetesen minden felesleges fényezés mellőzésével. A nagyobb vállalatoknak és a pénzintézeteknek föltétlenül érdekük az építkezés megindítása, mert hiszen a kötelező építésről szóló javaslat már ott fekszik a Ház asztalán. (Ottovay Károly: Majd visszavonják.) Nem hiszi, hogy visszavonják, mert hiszen az új lakásrendelet is szoros összefüggésben van a kötelező építkezések elrendelésével.

Ezután Wimmer Fülöp szólalt fel. A kérdéstről csakis konkrét formában érdemes foglalkozni.

A magyar állam tényleg szegény, háztartása túlterhelt, azonban a jegyintézet a kezében van, a vállalatok kezében pedig nincs pénz, mindenki hitelre szorul. Az építkezés csak akkor indulhat meg, ha az állam nagyobb mennyiségű olcsó kölcsönt, vagy jelzálogot bocsát az építési akarók rendelkezésére. A kezdeményező lépést természetesen a konzorciumnak kell megtennie.

Ottovay Károly lehetetlennek tartja, hogy a kötelező építkezésekről szóló javaslatot vissza ne vonják, mert minden előkészítés nélkül terjesztették a nemzetgyűlés elé, már pedig az érdekeltek minden erejükkel küzdeni fognak az ellen, hogy ez a javaslat törvényt váljék. A konzorcium tervét egyébként helyesli, de csakis kis magánházak építését tartja rentabilisnak.

Dr. Erdélyi azt indítványozza, hogy a létesítendő konzorcium a Somogyi-tépen építsen kis házakat és ezeket azután adja el.

Dr. Biedl Samu fejtette ki ezután álláspontját. Szerinte legsürgősebb szükség a polgári lakosság lakásigényeinek kielégítésére van, ezt pedig csakis az állam elégítheti ki. A magánépítkezés a mai körülmények között nem indulhat meg, mert a befektetett tőke nem hozza meg azt a jövedelmet, amit a mobil tőke hoz. Nem hiszi, hogy a tervezett konzorcium kapna valami magántőkét. Az iparvállalatokat sem lehet kényszeríteni arra, hogy alkalmazottaik számára építsenek, mert ezzel tőkájuktól fosztanák meg és így magát a vállalatot ölnék meg. A kérdés csak úgy oldható meg, ha a vállalatok alkalmazottai számára szükséges lakásokat maga az állam, vagy a város építené fel, illetve az építéshez szükséges tőkét a vállalatok rendelkezésére bocsátaná hosszú lejáratú olcsó amortizációs kölcsön formájában. Erre a legjobb vállalat elég erős lenne. Véleménye szerint Simkó Elemér akciójának nem lesz eredménye.

Cziegler Arnold szintén az olcsó állami kölcsönben látja a kérdés egyedül lehetséges megoldását. Ugyanilyen értelemben szólalt fel még Rédner Jenő, Nekich Richard és Gruber Antal is.

Wimmer Fülöp ezután bezárja a vitát. A felszólalásokból mint egyöntetű álláspontot azt szűri le, hogy a magántőke állami segítség nélkül képtelen az építésre. Azonban nem szabad mindent az államtól várni, a kezdő lépést csakis a magánérdekeltségek tehetik meg. A konzorcium megalakítására föltétlenül szükség van. Az összeadandó alaptőke eléréktelenedése azonnali anygvásárlással megakadályozható. Az építési költségek heven százalékat legalább az államnak kell adni amortizációs kölcsön, vagy jelzálog formájában. Indítványára az ankét felkéri dr. Simkó Elemért, hogy a tárgyalás eredménye alapján intézzen felterjesztést a népjóléti miniszterhez és közölje, hogy itt Szegeen megvan a hajlandóság az építkezésre. Ha ígéretet kap, az ankét nem volt hiábavaló.

Szege város 1010 pengő forintos adománya.

(A Szege tudósítójától.) A Nyugat legutóbbi számában kedves hangú irás jelent meg a Nemzeti Színház megteremtéséről. A régi, közel száz esztendő okmányok adataiból a cikk szerzője szinte elevenné varázsolta a harmincas évek küzdelmeit, azt a páratlan nemzeti felbuzdulást, amely nekilendítette az évszázados osztrák elnyomás miatt eltikkadt magyar kultúra haladás utjának. Akkor a levegő valami csodálatos energiától volt terhes, nagy akarások, szent gondolatok burjánzottak mindenfelé, de ami a legfontosabb és szinte páratlan az egész magyar történelemben, ezek az akarások mind egy irányban döngeltek a reakció rozsdás vaskapuit és azon bizony hatalmas nyílásokat ütöttek. A nekibuzdulás a Nemzeti Színház szép és régóta eszedékes megteremtésében volt talán legáltalánosabb. Mindenki áldozott valamit a magyar színházi kultúra oltárán, a színészek évi pár forintos szubvenciójukat adták a szent célra, a mágnások, akikben Széchenyi már föltámasztotta az érdeklődést a magyarság iránt, pénzzel, építőanyaggal és munkaerővel támogatták az ügyet, egyszerű munkás-, iparosemberek, akik pénzt nem adhattak, két erős karjukat ajánlották föl

ingyen a munkához. A sok, felsorolt adomány között megakadt a szemünk azokon az 1010 pengő forintokon, amelyeket szabad királyi Szege városa küldött nemes Pest Pilis és Solt vármegyéknek a Magyar színház építésére.

A mai mamuth-számokba beleszedült ember talán gúnyosan mosolyog Szege város ezertiz forintos áldozatkészségén, pedig az az ezertiz forint, úgy odavetett számítás szerint is, megért legalább annyit, mint ma tízmillió papírkorona. Ezek után pedig valószínűleg ismét csak megcsóválja a fejét az olvasó, kételkedve szülővárosának ilyen nagyarányú áldozatkészségében. Megvalljuk az igazat, mi is kételkedtünk benne, mert hiszen Szege szép városában mindig volt pénz bőven, csak hogy nem ilyen fajta célokra. Gondoltuk, valami tévedés lehet a dologban és hogy meggyőződjünk a kérdés valódi állásáról, bebujtunk a városi levéltár megbarnult írásai közé és hosszas kutatás után sikerült is a szintizta igazság megállapítása.

A kutatásnál kiinduló pont gyanánt két adatot használtunk fel. Az egyik az, hogy a Nemzeti Színház megteremtésére irányuló mozgalom 1835-ben kezdődött, a másik pedig az a bizo-

nyos ezertiz pengő-forintos adomány. Szerencsére a bürokratizmus nem új keletű intézmény a mindenkori torony alatt itt Szegeen, a város magisztrátusának minden határozata megvan az öreg jegyzőkönyvek hatalmas lapjain, a laborra rótt betűrengetegben pedig külön tárgymutató igazítja el az embert.

Először az 1835. évben kelt tanácsi határozatok tárgymutatóját halásztuk elő a polcról. Vastag, bőrkötésű könyv, a szélén ott ékeskedik a felirás: „Polgári 1835 Esztendei Jegyző Könyv Kivonattya.” A lapjai kézírással sűrűn telerótt nyomtatványok, három rubrikával: Az első rubrika a „Bé nyujtvány száma”, a második a „Fő Vezető Szó” a harmadik pedig „A' Tárgynak Foglalttya” számára készült. A Fő Vezető Szavak betűrendben sorakoznak az elsárgult lapokon. Először az „N” betűs vezető szavakat böngészünk végig. Egy adatot találtunk: A Nemesi Színház nevé. Mellette egy szám volt 1727, a tanácsi határozat száma. Ezt a számot föllapoztuk a hatalmas jegyzőkönyvben és a következő írásra bukkantunk:

„Tekéntetes Pest Pilis és Solt t. e. Vármegyék közönsége Pesten f. é. június 14-én tartott Köz Gyűléséből a Pesti Nemzeti Színház létesítési munkálat Tervét és aláírási ívet aláírók szerzése végett megküldvén egyszerűs mind a következők leg feljebb f. e. December utolsó napjáig értesíteni kérvén.”

Az ügy elintézése pedig így szól:

„A kívánt aláírásoknak megszerzése nemes Szluha Ferenc tanácsnok és Aigner Imre T. főjegyzőre bízatik, jelentésük a foganatról bé várattatván.”

A magisztrátus tehát megkapta már a fölhívást és a gyűjtőívet. A következő nyomot a „P” betűs rovatban leltük fel. Itt a következő utbaigazítás áll: „Pesti Színházra ajánlatokat tevők nevei az ajánlás megérkezésével bé adatik — melly T. Pest vármegyének bé adatik.” Ennek a száma 3598 és 3650 a pótszáma. Az első szám alatt a következőket olvastuk:

„Szilber Antal Tanácsnok és Aigner Ferdinánd Tiszti Fő Ügyész Urak azon lelkes polgároknak, kik Tekéntetes Nemes Pest vármegyé által Szabad Királyi Pest városban felállítandó ideigleni Színházra minden felszólítás nélkül önkényes ajánlatokat tettek az ajánlott 1010 váltó-forintokkal egyetemben beaván,

a bemutatott névjegyzék a kérdéses mennyiséggel egyetemben a Nemes Városi Közkatonák kijelentése mellett Tekéntetes Pest Vármegyének a' legközelebbi Postán felküldettni rendeltetik.”

Szóval megtaláltuk azt a bizonyos ezertiz forintokat, csak hogy ezek az öreg írások kissé lerontják azt a nimbust, amit a hivatalos város áldozatkészségéről kellett a „Nyugat” cikke. Először is az 1010 forint nem pengő forint, hanem csak olyan váltó forint volt, ami pedig kevesebbet ért, mint a pengő forint, másodsor pedig kiderül, hogy az 1010 forintokat „lelkes szegei polgárok adták össze” minden felszólítás nélkül, nem pedig a nemes szabad királyi Szege város tekintetes magisztrátusa. Sőt! Az említett hét szám alatti határozat egészen leleplezi a magisztrátus szükségességét, amennyiben a következők derülnek ki: „Tekéntetes Pest megye f. e. . . .-én (a pontos dátum helye üres) tartott Köz Gyűléséből a Pesti Nemzeti Játék-szín felépítésére segedelmul bizonyos mennyiség ajánlása eránti felszólítását közli,

önkéntes ajánlatokból már 1010 forintokat e Város érdemes polgárai összetevén, sőt ezek már a múlt ülésekből T. Pest v. megyének fel is küldetvén, ez itt jegyzékbe vétetik.”

A dolog valószínűleg úgy történt, hogy a nemes közkatonák kijelentése mellett utnak indított ezertiz forint és Pest megye felhívása keresztették egymást az uton. A magisztrátus azonban nagyon méltatlankodhatott a sürgetés miatt és a megkéselt felhívás „jegyzékbe vételt” (a mai hivatalos stílus úgy mondja, hogy „irattárba!” ami pedig egyértelmű a nagy temetőbe való utalással) rendelte el. Arra valószínűleg nem gondolt, vagy nem akart gondolni a garasos tanács, hogy a lelkes polgárok adományán kívül magának a városnak is ille nék adni valamit a szent oltárra.

Később azonban, valószínűleg többszöri kérésre, mégis kirukkolt a magisztrátus is külön adományával. 1837-ben kétszáz pengő forinto-